

Újabb feltárások az Aranyhegyi-patak menti temetőben

(Budapest, III. ker., Keled utca, Hrsz.: 19600/3)

2005-ben tovább folytatódott az előző évben megkezdett próbafeltárás (LASSÁNYI 2005) a polgárváros nyugati, az Aranyhegyi-patak mentén húzódó temetőjében. A terület régészeti örökségének állapotfelmérése, az Aquincumi-híd beruházásához kapcsolódó, kelet–nyugati úthálózat tervezése miatt vált szükségessé, a Főváros Önkormányzatának megbízásából. Május 10. és augusztus 19. között az előző évben feltárt öt kutatóárokot keletre, további négy szondát (6–9. szonda) nyitottunk, az Óbudai állomás közelében.

A 6. szondát, a Vonat utca nyugati végében, a vasúti sínek északi oldalán nyitottuk, az egyetlen rendelkezésre álló közterületen. A 6×12 méteres szondában mintegy 3,5 mélységig újkori salakos feltöltés találtunk. Ez alatt elértük az agyagos bolygatatlan altalajt, objektum nélkül. A 7., a 8. és a 9. szondát a Keled utca déli oldalán nyitottuk, 11×11 méteres nagyságban. (1. kép)

A 7. szondát, mely a 8. és a 9. között helyezkedett el, korábban több bolygatás érte. Északi részét mintegy 1 méter szélességben gázcsőárok vágta át, kelet–nyugati irányban. A kutatóárok középső sávját és nyugati oldalát már részben feltárta Nagy Lajos. Az utókorra bolygatatlanul összesen három új hamvasztásos temetkezés, egy csontvázas sír és feltételezhetően

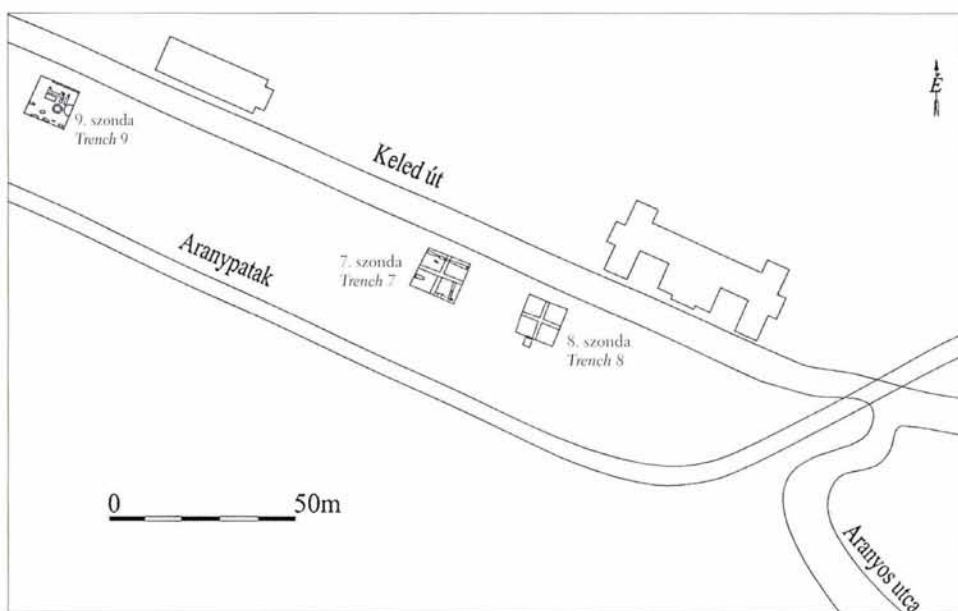
Recent excavations in the cemetery along the Aranyhegyi Stream

(Budapest, III, Keled Street, Lrn: 19600/3)

The test excavations started in the last year (LASSÁNYI 2005) in the western cemetery of the Civil Town along Aranyhegyi Stream continued in 2005. The Self-Government of the capital city, Budapest requested that the condition of the archaeological heritage in this territory be evaluated because designs for an east–west running road system linked with the development of the Aquincum Bridge had it cutting through this area. The commission was carried out between May 10 and August 19. Four other test trenches (nos. 6–9) were opened near the Óbuda station east of those uncovered last year.

Test trench 6 was opened at the western end of Vasút Street, on the northern side of the railroad line, in the only public place where it was possible to work. We found modern slag fill to a depth of 3.5 m in the test cut measuring 6×12 m. Beneath this fill we reached the undisturbed clayey subsoil without any trace of archaeological features. Test trenches 7, 8 and 9 measured 11×11 m. they were opened on the southern side of Keled Street. (Fig. 1)

Test trench 7 between trenches 8 and 9, showed earlier disturbances. The 1 m wide trench of a gas pipe intersected its northern part in an east–west direction. Lajos Nagy had partly unearthed the central zone and the western side of the trench.

1. kép: Az ásátás helyszínrajza
 Fig. 1: General plan of the excavations

gyermektemetkezéshez tartozó sírgödör maradt. Az általunk feltárt legkorábbi objektum két olyan sír volt, amelyre a későbbi sírkertekhez tartozó falak ráhúzódtak. A két sírkert részletét, és legalább egy további sírépítmény habarcsos alapozását tártuk fel. A délkeleteti árok részben nagy, téglalap alakú, észak–déli kiterjedésében legalább 5×8 méteres sírkertből szinte csak a kiszedett falak nyoma volt megtalálható. Ennek közepén valószínűleg egy már Nagy Lajos által is megtalált, mély sírt ástak, melynek betöltésében faragott épületelemeket találtunk. A szonda északi részén széles kerítőfal futott kelet–nyugati irányban. Ez a fal valószínűleg egy újabb sírkert déli zárófala volt, mivel tövében, az északi oldalon három hamvasztásos sírt is feltártunk.

Az északnyugati árok részben egy Nagy Lajos által is megtalált kőplatformot bontottunk ki, amely minden bizonnyal

Only three new cremation burials, an inhumation burial and a grave pit, probably that of a child, survived intact. The earliest features recovered during the excavation were two graves which were partly covered by walls from later graveyards. We unearthed parts of the two graveyards and the mortared foundation of at least one more burial construction. Barely more than traces of the pulled-down walls from a large, oblong graveyard could be observed. This graveyard measured at least 5×8 m and was oriented north–south in the southeast part of the excavation trench. A deep grave lay at its centre, probably previously discovered by Lajos Nagy. We found carved architectural elements in its fill. A wide enclosure wall ran in an east–west direction in the northern part of the test trench. This wall must have been the southern closing wall of another graveyard since three cremation burials

sírpítmény alapozás lehetett, középen a sír beásásával. Ebbe utólag szintén nagy faragott kőtömböket dobáltak.

A 8. szondát a 7-es számútól keletre nyitottuk, északi részét ugyancsak elvágta a közműárok. E kutatóárokban összesen 22 új sírt, 17 hamvasztásos (ebből egy téglasír, egy urnasír), 4 csontvázas temetkezést (ebből egy kettős temetkezés) és egy feltételezhetően gyermektemetkezéshez tartozó sírgödört tártunk fel.

Az árok alsó rétegeinek feltárása során tett megfigyelés alapján, valamennyi szondában észlelt, tömör, kavicsos „záporpatak” üledék, két igen korai római objektumra is ráfedett. Az egyik felnőtt csontvázas sírja volt, a másik, a gödör mérete alapján kisgyermek sírja lehetett, amelyből egy teljesen ép, borostyánból, csontból és üvegből készült amulett sorozat került elő (*crepundium*). Az amulettek között megtalálhatóak apró falloszok, balta, fésű, pénzeszsák, tör és apró emberalak ábrázolása is. (2. kép) Ehhez hasonló amulettsort talált korábban ebben a temetőben Nagy Lajos is az 1920-as években.

were also unearthed by its foot on the northern side.

The stone platform that Lajos Nagy had already found was uncovered in the north-west part of the trench. It was most probably the foundation of a tomb construction with the grave shaft at its centre. Large carved stone blocks were later thrown into the pit.

Test trench 8 was opened east of test trench 7. Its northern part was also intersected by the public utilities trench. This trench contained 22 graves, 17 cremation burials (one of them was a brick grave, another an urn grave), 4 inhumation burials (one of them a double burial) and a grave shaft, probably of a child.

According to observations made during the uncovering of the lower layers of the trench, the compact, pebbly “rainstorm stream” deposition observed in all the test trenches covered two very early Roman features as well. One was the inhumation burial of an adult and the other may have been the grave of a child, based on the size of the shaft, in which a complete amulet series (*crepundium*) made of amber, bone

2. kép: Borostyánból és csontból készült amulett sor (*crepundium*) csecsemősírből
Fig. 2: Amber and bone amulets (*crepundium*) from an infants's grave

A szondában számos, további gazdag melléklettel ellátott temetkezés került felszínre, elsősorban hamvasztásos sírokból. Közülük az egyik nagy szürke edénybe (urna) helyezett, hamvasztásos temetkezés volt. Ebből kis kerck, valószínűleg kozmetikai szerves maradványokat tartalmazó, apró gömbtestű üvegedény és egy bronz karkötő(?) is előkerült, amelyre bullát erősítettek. (3. kép) A szonda északkeleti negyedében egy négyszögletes sírépítmény kiszedett falainak nyomait sikerült dokumentálni.

A 7. szondától nyugatra fekvő 9. árok helyét elsősorban egy különleges építmény, a Nagy Lajos által központi égető helynek (*ustrinum publicum*) nevezett épület (NAGY L. 1942) állapotának felmérése miatt választottuk. A kutatóárok északi részében meg is találtunk az objektumot, amelyet azonban a gázcső árka szinte teljesen megsemmisített, így csak a köves felület déli részét lehetett megfigyelni. (4. kép)

A szonda délnyugati részén megtaláltuk a temető kútját, melynek falát kövekkel rakták ki. Előkerült továbbá egy lezárt, de leletet nem tartalmazó kis méretű, csecsemő számára készült szarkofág. A szarkofágon kívül összesen 7 új, gazdag melléklettel (kerámia, üveg és érem) ellátott sírt tártunk fel, 6 hamvasztásos és 1 csontvázas temetkezést. Különleges bepillantást nyertünk a római halotti kultusz ápolásának egy mozzanatába az egyik hamvasztásos sír feltárása során. A hamvakat és a mellékletben elhelyezett kerámia edényeket (korsót és poharat), háztető formájában felállított tegulák és kődarabok fedték le. A kelet-nyugati tájolású, lekerekített sarkú, négyszögletes sír kelet végén egy imbrexekből összeállított cső (*tubus*) vezetett le a sírba a

3. kép. Urnasír balsamos üveggel és bronz ékszerrel
Fig. 3: Urn grave with glass vessel and bronz jewellery

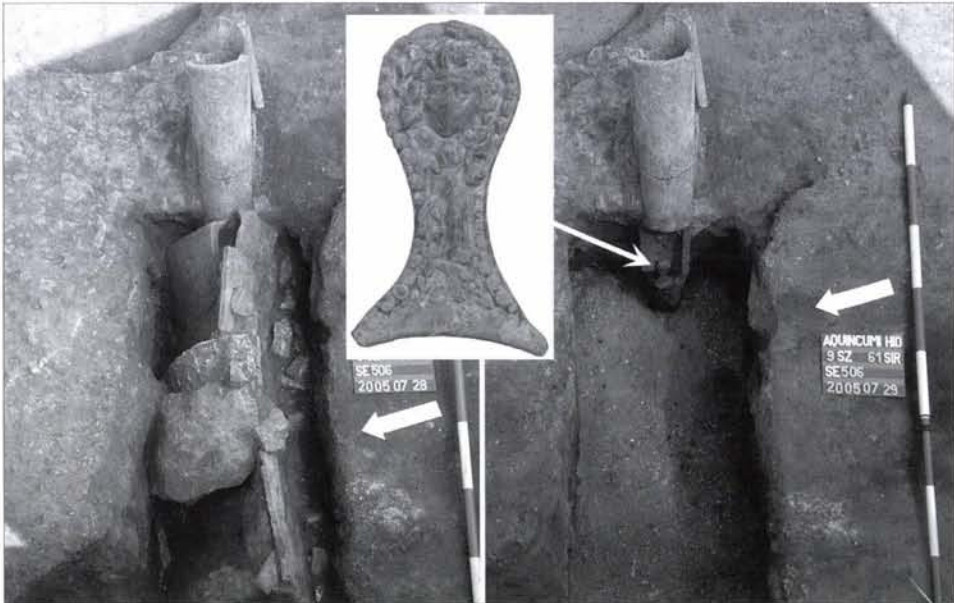
and glass came to light. (Fig. 2) The representations of tiny phalli, an axe, a comb, a money-bag, a dagger and a tiny human figure could be found among the amulets. Lajos Nagy had found a similar amulet series in the same cemetery in the 1920's.

Numerous other burials were un-earthed, especially cremation burials, with rich grave furniture in the test trench. One was a cremation burial placed in a large grey pot (urn). It yielded a small globular glass vessel, which contained organic remains of what was most likely cosmetics, and a bronze bracelet (?) with a bulla fastened to it. (Fig. 3) Traces of a pulled down wall of a quadrangular sepulchre could be documented in the northeast quarter of the test trench.

The location of trench 9, west of test trench 7, was chosen to check the condition of a special construction, the building that Lajos Nagy had called the central burning place (*ustrinum publicum*). (NAGY L. 1942) We found the feature in the northern part of the test trench. It had been destroyed earlier by the trench for

4. kép: Az úgynevezett központi hamvasztóhely (ustrinum publicum) maradványai a 9. szondában
 Fig. 4: Remains of the so-called central burning place (ustrinum publicum) in trench no. 9

5. kép: Téglával fedett, a halotti áldozat számára készült csővel ellátott hamvasztásos sír két bontási fázisa. A jobb oldali képen a csőben áldozati edény (patena) töredékével
 Fig. 5: Two phases of the cleaning of a cremation burial covered with red-brick equipped with a tube for the offering. A fragment of a offering vessel (patena) in the tube (right)

halotti áldozat számára (*profusio*). A cső legalján relief díszes, zöld mázas serpenyő (*patera*) nyelét találtuk meg. (5. kép) Az edény minden bizonnyal a halotti kultusz szertartásánál volt használatban és végül összetörve, nyelét a halottnak juttatták le.

A 2005. évben feltárt temetkezések az előzetes vizsgálat alapján, a temető Kr. u. 1-2. századi használati periódusához tartoznak, azonban a kőszarkofág és néhány csontvázas sír melléklete arra utal, hogy szórványosan a Kr. u. 3. században is temetkeztek a temető e részében.

Lassányi Gábor – Bechtold Eszter

Irodalom/References:

LASSÁNYI 2005 – Lassányi G.: Feltárások az Aranyhegyi-patak menti temetőben. Aqfűz 11 (2005) 81–90.

NAGY L. 1942 – Nagy L.: Temetők és Temetkezés. Gazdasági élet. In: Budapest története. (szerk: Szendy K.) Budapest 1942, 464–485, 569–650.

the gas pipe, so only the southern part of the stony surface was preserved. (Fig. 4)

The masonry well of the cemetery was discovered in the southwest part of the test trench. In addition, a closed sarcophagus prepared for a newborn infant was found that contained no finds. Apart from the sarcophagus, 7 new graves were uncovered with rich grave furniture (ceramics, glass and coins). Six of them were cremation burials and one was an inhumation burial. Special insight into an event taking place during a Roman death cult was gained from one of the cremation graves that was uncovered. The ashes and the ceramic vessels (jug and tumbler) placed in the grave as grave goods were covered with tegulae and stone pieces in the form of a roof. In the eastern end of the east–west oriented quadrangular grave with rounded corners, a tube (*tubus*) made of imbrexes was passed down into the grave chamber intended for the funeral offering (*profusio*). The handle of a green-glazed pan (*patera*) with relief decoration was found at the bottom of the tube. (Fig. 5) The vessel was most probably used during the dead-cult ceremony. At the end of the rite it was smashed and the handle was sent down to the deceased.

Based on the preliminary analysis of the burials uncovered in 2005, the graves belong to the phase of the cemetery dating to the AD 1st-2nd centuries, although the stone sarcophagus and the grave goods from a few of the inhumation burials suggest that scattered burials continued to take place in this part of the cemetery as late as the AD 3rd century as well.

Gábor Lassányi – Eszter Bechtold